

VALS SPEL

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven
van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Bert Wagendorp

VALS SPEL

NIEUW LICHT

op **sport, macht** en **geld**

Ambo|Anthos

Amsterdam

ISBN 978 90 263 4115 1

© 2018 Bert Wagendorp

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Wednesday: 13 Down. Inspire with love,
Ben McLaughlin / Bridgeman Images

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Inhoud

VOORAF

Nieuw Licht 7

DE VRAAG

De winst van sport lijkt langzaamaan verplaatst van het veld naar de beurs, van het spel naar de knikkers. Moet deze ontwikkeling worden gekeerd en kán het? 9

HET ESSAY

Vals spel 13

HET FRAGMENT

Johan Huizinga

Uit: Homo ludens. Proeve ener bepaling van het spelelement der cultuur 81

DE DENKERS 95

DE BEDENKERS VAN NIEUW LICHT 97

DANKWOORD 99

BRONNEN VAN INFORMATIE EN INSPIRATIE 101

VOORAF

Nieuw Licht

Het publieke debat is met de komst van de sociale media ingrijpend veranderd. En of het nu gaat om *#Jesuischarlie*, *#zwartepiet*, *#bedbadbrood* of *#bonus-graaiers*, het wordt er meestal niet genuanceerder op. De vertwittering van het debat was voor ons de belangrijkste drijfveer voor NIEUW LICHT, een reeks filosofische pamfletten waarin de eeuwenoude denktraditie wordt gecombineerd met het nieuwe denken van onze tijd. Als uitgangspunt voor ieder pamflet leggen we de hedendaagse denker een vraag voor die in een klassiek geworden tekst al eerder aan de orde werd gesteld, maar dan door een andere denker, in een andere tijd, en binnen een andere politieke en maatschappelijke context. Zo zouden we met Simone de Beauvoir (1908-1986) en haar *De tweede sekse* in het achterhoofd de vraag kunnen stellen hoe vandaag de dag ‘de vrouw wordt gemaakt’, we kunnen de opvattingen over

politiek en oorlog van Carl von Clausewitz (1780-1831) herbezien in een tijd van vredesmissies, terreur en cyberwars, of ons afvragen wat Albert Camus (1913-1960) zou hebben gezegd van de Arabische lente.

De onderwerpen van NIEUW LICHT zijn evenzeer ingegeven door het maatschappelijk belang als door onze eigen persoonlijke preoccupaties. Het liefst zouden we ze zelf behandelen, maar nog los van het feit dat je niet alles zelf kunt doen zijn anderen door hun ervaring, kennis, sekse, afkomst er soms veel beter in. Meerstemmigheid is zodoende de motor van deze reeks filosofische pamfletten.

Voor u ligt de negende editie. Dat deze u moge verheffen!

Frank Meester en Coen Simon

**De winst van sport lijkt
langzaamaan verplaatst
van het veld naar de beurs,
van het spel naar de
knikkers. Moet deze
ontwikkeling worden
gekeerd en kán het?**

Beste Bert,

Je schrijft drie columns per week in *de Volkskrant*. ‘Vroeger,’ zo zei je in een interview van diezelfde krant, ‘deed ik er nog weleens eentje tussendoor over doping in het wielrennen of zo. Dat kan nu even niet meer. Er zijn te veel andere dingen aan de hand.’

Wij denken dat ‘doping in het wielrennen of zo’ onderdeel vormt van de ‘andere dingen’ die aan de hand zijn. Zo lazen we ook in de krant dat de Brabantse voetbalclub VV Bladella vier jongetjes als lid had geroyeerd, omdat ze volgens de club niet ge-

noeg lootjes voor de Nieuwjaarsloterij hadden verkocht. Dat lijkt onbenullig. Al iets minder onbenullig is het andere bericht dat we lezen, namelijk dat Brayan Jiménez en Eduardo Li, de voormalige voorzitters van de voetbalbonden van Guatemala en Costa Rica, worden beschuldigd van het schenden van de ethische code van de FIFA. Ze zouden steekpenningen hebben aangenomen in ruil voor het toekennen van media- en marketingrechten op de kwalificatiewedstrijden voor het WK-voetbal van 2018 en 2022.

Deze en ‘andere dingen’ zijn al jaren dagelijks aan de hand. Sport beheerst het nieuws, maar minder vanwege het spel en des te meer vanwege de knikkers, de schandalen, of het geweld.

In 1938 schreef Johan Huizinga in het beroemde *Homo ludens*: ‘In de sport hadden we te doen met een activiteit, die bewust en erkend is als spel, die evenwel is opgevoerd tot zulk een graad van technische organisatie, materiële uitrusting en wetenschappelijke doordachtheid, dat in haar collectieve en publieke uitoefening de eigenlijke stemming van het spel dreigt teloor te gaan.’

We zien driekwart eeuw later het resultaat: de dodelijke ernst van ‘voetbalanalisten’ in programma’s als *Studio Voetbal*, de commerciële hegemonie van de FIFA, matchfixing, doping, miljoenen-transfers, de beursgenoteerde clubs en ten slotte de

devaluatie van de sportliefhebber tot ‘amateur-sporter’. Amateursport: dat niemand nog opkijkt van de absurditeit van deze term bewijst alleen al dat het speelse van de sport tot de verleden tijd behoort. Het langs de lijn verdwijnen van het joggingpak en verschijnen van het maatkpak is geen modegril maar een immense culturele omslag die door de hele samenleving voelbaar is. De voetbal-analist en de economisch analist – van hetzelfde laken een pak.

De winst van het spel is verplaatst van het veld naar de beurs. Onze vraag aan jou is: moet deze ontwikkeling worden gekeerd en kán het? Zou je deze passage en andere passages uit Huizinga's *Homo ludens* nog eens willen herlezen en er je gedachten over laten gaan? Wij dagen je uit nieuw licht te laten schijnen op onze vraag naar de toekomst van het professionele voetbal en ‘wielrennen of zo’ en de betekenis van sport en spel voor de beschaving. Dat we dit aan jou vragen is niet alleen vanwege de grondigheid en het historische perspectief die je werk kenmerken, maar zeer zeker ook vanwege je persoonlijke, journalistieke en literaire betrokkenheid bij de sportwereld.

HET ESSAY

VALS SPEL

Voor mijn vader Ben Wagendorp (1930-2003),
groot sportliefhebber

VALS SPEL

In een van de stichtingsmythes van de Olympische Spelen komt een staaltje vals spel voor zoals we dat tegenwoordig zelden meer meemaken. Oinomaos is koning van Pisa, een klein stadje op de Peloponnesos – het zuidelijk deel van Griekenland dat toen nog niet zo heette. Oinomaos heeft een dochter, de beeldschone en zeer begerenswaardige Hippodameia. Hippodameia moet aan de man, maar er is één probleem: Oinomaos heeft van een orakel te horen gekregen dat hij door zijn schoonzoon zal worden vermoord.

Klemgezet tussen de eis een echtgenoot voor zijn kind te vinden (en een opvolger als koning) én de akelige voorspelling, besluit Oinomaos tot een tussenoplossing. Wie zijn dochter wil huwen en zijn koninkrijk wil overnemen, dient hem te verslaan in een wedstrijd wagenrennen. Telkens wanneer een vrijer zich meldt en de uitdaging aangaat,

bedient Oinomaos zich van dezelfde tactiek. Hij steekt tijdens de race zijn tegenstander overhoop met een koperen lans en gaat vervolgens zelf zegevierend over de meet. Dit bloederige tafereel herhaalt zich twaalf keer – ter ontmoediging nagelt Oinomaos de hoofden van de verliezers aan de muur van zijn paleis.

Vals spel en hoogst onsportief. Waarbij aangekend moet worden dat er over de regels van de wedstrijd niets is overgeleverd: misschien was het reglementair toegestaan de tegenstander onderweg een lans tussen de ribben te steken. En we weten ook niet wat de halfgoden uit de Griekse mythes precies onder sportiviteit verstonden.

De dertiende kandidaat-lover heet Pelops. Hij kent het lot van zijn voorgangers en is niet van plan ook te eindigen als een los hoofd aan de muur. Daarom neemt hij maatregelen. Hij koopt de wagenknecht van Oinomaos, Myrtilus, om. Die saboteert de wagen van de koning. De omkoopsom liegt er niet om: Myrtilus krijgt na de machtsovername door Pelops de helft van Oinomaos' koninkrijk en daarnaast nog een aantrekkelijke beloning: de eerste huwelijksnacht met Hippodameia.

Het plan slaagt: Oinomaos verongelukt tijdens de race, Pelops wint en Hippodameia is voor hem, evenals het land van zijn betreurde schoonvader. Myrtilus komt zijn beloning halen, maar wordt

door de verse echtgenoot in zee gesmeten en verdrinkt.

Dubbel vals spel.

Regels

Sport is gebonden aan regels. Wie de regels overtreedt om te winnen wordt gezien als een valsspeler. Waarom speelt de valsspeler vals? Hij weet dat hij zich, wanneer zijn valse spel wordt ontdekt, de hoon en de woede van zijn tegenstanders op de hals haalt. Hij wordt gestraft en mogelijk wordt hem zelfs de zege ontnomen. Ook loopt hij het risico de rest van zijn leven als een valsspeler en dus als een slecht mens te worden gezien.

Het antwoord op de vraag ligt voor de hand. De valsspeler speelt vals om te winnen. De voordelen die de zege hem brengt wegen op tegen het risico te worden betrapt en de gevolgen daarvan.

Topsport is in veel opzichten de meest heldere vorm van competitie die de mens kent. Je legt een lat tussen twee palen en wie er op de grootste hoogte overheen weet te springen is de winnaar. Je meet honderd meter af en wie het eerst over de streep gaat heeft goud. Je timmert twee doelen en wie de bal het vaakst in het doel van de tegenstander weet te werken, zegeviert.

Heel wat simpeler en objectiever dan uitmaken wie er het slimst is, het mooist, wie het best kan vioolspelen of het mooiste boek kan schrijven. Sport – behalve jurysport – is een rationele meetmethode waarbinnen de deelnemers met inachtneming van regels ondubbelzinnig kunnen uitmaken wie ergens het best in is.

‘Met inachtneming van de regels’ is een cruciale zin. Zodra een deelnemer zich niet houdt aan de regels, verstoort hij de zuiverheid van de meting en de competitie. Dat is ook zo buiten de sport, bijvoorbeeld op de beurs. Wie daar gebruikmaakt van voorkennis, verstoort het systeem en ondergraaft het daarmee. De belangrijkste regel van het beursspel is dat elke deelnemer toegang heeft tot dezelfde informatie.

Dit lijkt allemaal vrij eenvoudig. Wanneer je ’s ochtends de sportpagina’s van je krant opent, ziet de wereld van de sport er overzichtelijk uit. Er zijn wedstrijden gespeeld, bestuurlijke beslissingen genomen en er zijn sporters betrapt op het overtreden van regels, meestal die betreffende doping. Doping is de laatste decennia uitgegroeid tot het *pars pro toto* van vals spel, maar dat is een simplificatie, vooral geliefd bij moraaljournalisten.